

Tjänsteskrivelse

Datum

2026-03-11

Vår referens

Caroline Möncke Almberg
Stadsjurist
annika.ignell@malmö.se

Remiss Justitiedepartementet - Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111) GRF-2025-15564

Sammanfattning

Malmö stad har av Justitiedepartementet getts möjlighet att yttra sig över betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111). Betänkandet innehåller förslag på ändringar för att bland annat stärka den enskildes möjligheter att få rättsligt biträde på det allmännas bekostnad i samband med vissa rättegångar. Lagförslagen föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 september 2027. Stadskontoret är positiv till de intentioner utredningen har att i enlighet med internationella åtaganden stärka rättssäkerheten för enskilda i domstolsprocesser. Vidare välkomnar stadskontoret förslaget om att reglera rättegångskostnader så att dessa inte belastar offentliganställda som blir utsatta för vissa brott utan istället läggs på det allmänna. Stadskontoret anser dock att mot bakgrund av att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen är svåröverskådliga är det av vikt att kostnaderna närmare utreds och följs upp så att kommunerna kompenseras i enlighet med finansieringsprincipen.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta

1. Kommunstyrelsens arbetsutskott godkänner förslag till yttrande och skickar det till Justitiedepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss Justitiedepartementet - Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)
- Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)
- Följebrev Remiss Justitiedepartementet - Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111), STK-2025-1821
- Remiss Justitiedepartementet - Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)
- Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)

- Återkoppling grundskoleförvaltningen Kort remiss
- Remissvar grundskoleförvaltningen
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 260323 Remiss Justitiedepartementet - Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 260227 § 44
- Remissvar arbetsmarknads- och socialnämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2026-03-23

Beslutet skickas till

Justitiedepartementet
Arbetsmarknads- och socialnämnden
Grundskoleförvaltningen
Stadskontorets handläggare

Ärendet

Malmö stad har getts möjlighet att yttra sig över Justitiedepartementets betänkande Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111).

Ärendet har skickats på kort remiss till arbetsmarknads- och socialnämnden och grundskolenämnden. Remissinstanserna har särskilt ombetts att se över frågan huruvida enskilda bör kunna beviljas ersättning för rättegångskostnader i mål i allmän förvaltningsdomstol. De ökade kostnaderna ska enligt förslaget falla på statliga och kommunala myndigheter. Båda har yttrat sig, grundskolenämnden i form av ett förvaltningsyttrande.

Malmö stad har tidigare yttrat sig över promemorian Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1), STK-2024-125.

Malmö stad ställde sig positiv till förslaget om ett utökat skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier och anförde bland annat att en nationell stödfunktion borde kunna bidra till minskad utsatthet men också till en ökad benägenhet att anmäla brott. Malmö stad lyfte även behovet av att stöd tas fram för att minska utsattheten hos skolpersonal som utsätts för våld, hot eller trakasserier av elever som är under 15 år.

Utredningens syfte

Utredningen har haft i uppdrag att skapa en översyn av regelverket om ersättning till rättsliga biträden och rättegångskostnader. Med rättsliga biträden avses i detta sammanhang sådana juridiska biträden som förordnas åt en enskild av en domstol eller

myndighet och som bekostas av allmänna medel, exempelvis offentliga försvarare, målsägandebiträden, offentliga biträden och rättshjälpsbiträden.

Uppdraget har även bestått i att lämna förslag på hur behörighetskraven för offentliga försvarare kan skärpas och att ta ställning till om andra åtgärder bör genomföras för att upprätthålla allmänhetens förtroende för advokater.

Därutöver har utredaren övervägt olika åtgärder för att stärka enskildas rätt till juridiskt biträde och ersättning för rättegångskostnader i såväl förvaltningsdomstol som i allmän domstol.

Utredningen vill stärka enskildas rättigheter genom att införa utökade möjligheter till rättshjälp och ersättning för rättegångskostnader.

Författningsförslagen föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 september 2027.

Utredningens förslag

10 Rätten till målsägandebiträde

Rätten till målsägandebiträde i överrätt ska stärkas. Exempelvis innebär det att när en högre rätt ska pröva om en målsägande har behov av ett målsägandebiträde i den högre rätten ska rätten även beakta om målet avser brott som innefattat ett särskilt allvarligt angrepp mot målsägandens liv, hälsa, frihet, frid eller personliga integritet. Ett målsägandebiträde ska kunna förordnas i högre rätt om rätten har att pröva en dom endast i fråga om ett enskilt anspråk. Vidare ska en förundersökningsledare vara skyldig att omedelbart göra en anmälan om målsägandebiträde till rätten när en förundersökning inletts eller återupptagits, om förundersökningen avser brott mot en målsägande som är närstående eller tidigare närstående till den misstänkte.

11.5.4 En särskild kostnadsregel för vissa offentliganställda

Utredaren anser att ett förstärkt processuellt skydd bör gälla för sådana tjänstemän som utövar myndighet och som därav löper en förhöjd risk att drabbas av en skadeståndsgrundande brottslig gärning.

För att stärka offentliganställda tjänstemäns processuella rättigheter föreslår utredaren därför att i ett mål om skadestånd på grund av våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman eller förolämpning mot tjänsteman så ska en tjänsteman som har förlorat målet eller återkallat sin talan inte förpliktas att ersätta motpartens rättegångskostnad, om motparten har dömts för den gärning som talan grundas på. Kostnaden ska då i stället ersättas av allmänna medel. Ett sådant beslut ska inte

meddelas om särskilda skäl talar mot det. Förslaget är att införa en ny bestämmelse i skadeståndslagen.

12 Rättegångskostnader i förvaltningsprocessen och i domstolsärenden

Utredningen pekar på att det i dagsläget är förenat med svårigheter och risker för en enskild som begär ersättning för rättegångskostnader som uppstått i allmän förvaltningsdomstol och att processen dessutom måste föras separat och i enlighet med bestämmelserna i skadeståndslagen. I övriga domstolsprocesser är det reglerna i rättegångsbalken och ärendelagen som reglerar ersättning för rättegångskostnader.

12.7 En ny kostnadsreglering i förvaltningsprocesslagen

För att tillgodose de krav som ställs enligt artikel 6.1 i Europakonventionen och 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen bedömer utredaren att det krävs att en enskild part som vinner ett mål mot det allmänna har rätt till ersättning för sådana rättegångskostnader som har varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet.

För att tillgodose de krav som ställs enligt rätten till en rättvis rättegång föreslår utredaren att det allmännas kostnadsansvar i förvaltningsmål ska regleras genom ett antal nya bestämmelser i förvaltningsprocesslagen (1971:291). En allmän part ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnader, om det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaderna. Vid bedömningen ska särskilt beaktas om kostnaderna har varit befogade med hänsyn till utgången i målet, sakens beskaffenhet och målets betydelse för den enskilde.

Vidare föreslår utredaren att det ska införas en särskild kostnadsregel i förvaltningsmål där enskilda är motparter till varandra. I ett sådant mål ska rätten få förplikta den förlorande parten att ersätta den vinnande parten för dennes rättegångskostnader.

12.7.7 Det allmännas kostnadsansvar i domstolsärenden

Utredningen har kommit fram till att det bör införas en liknande rätt till ersättning för rättegångskostnader i ärenden som handläggs i allmän domstol enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden ("ärendelagen").

Det ska i lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) tas in en regel som motsvarar utredarens förslag till reglering i förvaltningsprocesslagen av det allmännas kostnadsansvar. En allmän part ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnad, om det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaden. Vid

bedömningen ska särskilt beaktas om kostnaden har varit befogad med hänsyn till utgången i ärendet, sakens beskaffenhet och ärendets betydelse för den enskilde.

12.7.8 En särskild kostnadsregel för vissa tvistemål?

Staten bör i mål i allmän förvaltningsdomstol i vissa fall ersätta en enskild parts rättegångskostnad även om den enskilde inte vinner framgång i målet. Det allmänna bör i vissa fall ansvara ekonomiskt för sådana brister i rättssystemet som gör att en enskild tvingas till en process mot staten för att komma till sin rätt. Det synsättet kan överföras på vissa tvister i allmän domstol mellan enskilda och staten. Det gäller exempelvis sådana tvister där olika samebyar har stämt staten och gjort gällande olika rättigheter till mark i förhållande till staten på grund av urminnes hävd.

13.8 Inkomstgräns och avgifter vid rättshjälp m.m.

Rättshjälp får i dag beviljas personer vars ekonomiska underlag inte överstiger 260 000 kronor. När rättshjälpslagen (1996:1619) trädde i kraft förutsattes att inkomstgränsen skulle ses över med jämna mellanrum. Förslaget är att inkomstgränsen ska uppgå till ett belopp som motsvarar sju prisbasbelopp (2026 motsvarar det 414 400 kronor).

Utredaren föreslår även att de avgiftsnivåer som styr vilken rättshjälpsavgift som en rättssökande ska betala ska beräknas med ledning av prisbasbeloppet enligt socialförsäkringsbalken.

Slutligen lämnas ett förslag som syftar till att stärka rätten till rättshjälp i förvaltningsmål. Vid bedömningen av en rättssökandes behov av juridiskt biträde enligt 7 § rättshjälpslagen ska särskilt beaktas den rättssökandes personliga förhållanden och den rättsliga angelägenhetens beskaffenhet.

Konsekvenser

15.4 och 15.5 Ekonomiska konsekvenser för det allmänna

De ekonomiska konsekvenserna av förslagen är svårbedömda och bygger på uppskattningar. I vissa fall har en ekonomisk bedömning inte låtit sig göras. Det är mot den bakgrunden svårt att bedöma det totala ekonomiska utfallet av förslagen.

Förslaget om ett kostnadsansvar för det allmänna i förvaltningsmål innebär att kommunala myndigheter kommer att kunna åläggas ett kostnadsansvar för enskildas rättegångskostnader. Kostnadsökningarna kan enligt utredaren uppskattas till cirka 15 miljoner kronor per år vilket träffar statliga och kommunala myndigheter.

Förslaget bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Övriga konsekvenser

Förslaget väntas i övrigt få positiva konsekvenser för brottsoffer.

Remissinstansernas synpunkter

Arbetsmarknads- och socialnämnden har i huvudsak anfört följande

Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att det är svåröverblickat i vilka situationer den enskilde kan ha befogad anledning att anlita juridisk hjälp och det därmed kan vara fråga om ersättningsskyldighet för det allmänna.

Utredningen föreslår bl.a. att en allmän part ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnad, om det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaden. Med en allmän part avses en statlig eller kommunal förvaltningsmyndighet som enligt förvaltningsprocesslagen har partsställning i ett mål. De fall där enligt förslaget en allmän part ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnad är fall där det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaden, och det blir främst aktuellt i sådana situationer när en enskild fysisk person behöver anlita sakkunnig juridisk hjälp för att kunna ta till vara sin rätt i ett mål.

Vid bedömning ska det beaktas huruvida den enskildes kostnad har varit befogad med hänsyn till utgången i målet, sakens beskaffenhet och målets betydelse för den enskilde. En kostnad kan anses vara befogad endast om den enskilde inte själv kunnat utföra det arbete eller vidta den åtgärd som kostnaden avser, exempelvis genom att anlita juridiskt biträde. Som utgångspunkt krävs även att den enskilde har vunnit framgång i målet för att rätt till ersättning ska föreligga, även om det i vissa fall enligt ovan kan finnas en rätt till kostnadsersättning för en enskild part som inte vunnit framgång i ett mål. De mål där det bör komma i fråga att allmän part ska vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnad bör i allmänhet gälla mål av ett komplicerat slag där den enskilde behöver sakkunnig juridisk hjälp för att ta till vara sin rätt. Utgångspunkten för förvaltningsprocessen är dock att den är utformad på så sätt att den enskilde regelmässigt ska klara av att föra sin talan på egen hand.

Merparten av de ärenden som utmynnar i beslut av nämnden som vid överklagan prövas av allmän förvaltningsdomstol torde vara fråga om en sådana ärenden där den enskilde ska klara av att föra sin talan på egen hand och därmed bära sin egen

rättegångskostnad. Detta då det sällan borde vara fråga om sådana komplicerade mål där det uppstår behov av juridiskt biträde.

Förslaget lägger dock fram att det kan vara aktuellt att enskilds rättegångskostnad kan ersättas om den är befogad, och att bedömningen görs med hänsyn till utgången i målet, sakens beskaffenhet och målets betydelse för den enskilde. Trots att även utredningen framhåller att det i merparten av mål inte kommer vara aktuellt för det allmänna att ersätta den enskildes rättegångskostnader, kan det som sagt bli svåröverblickat i vilka situationer den enskilde kan ha befogad anledning att anlita juridisk hjälp och det då kan vara fråga om en sådan ersättningskyldighet vid framgång för den enskilde i målet, särskilt då det kan antas att det förekommer mål som är svårare än normalt sett till reglering och sakfrågor, eller där frågan i målet har stor personlig betydelse.

Mot bakgrund av ovan anser nämnden att det är svårt att uttala sig om hur utredningens förslag kommer att påverka de mål där Arbetsmarknads- och socialnämnden är motpart mot en enskild och även hur förslaget därigenom kommer att påverka förvaltningens kostnader.

Avseende de delar av förslaget som gäller vilka kostnader som får ersättas, förutsättning för ersättning och fördelningen av kostnaderna har nämnden inga särskilda anmärkningar att framföra.

Grundskoleförvaltningen har i huvudsak anfört följande

Grundskoleförvaltningen ställer sig positiv till att enskilda i vissa fall ska kunna få ersättning för ombud i förvaltningsprocessen. Grundskoleförvaltningen vill lyfta att kommunal verksamhet hanterar en stor mängd människonära ärenden och att det behöver göras vissa överväganden vad gäller tilldelning av resurser så att den slutliga kostnaden inte främst belastar kommunerna.

Grundskoleförvaltningen ställer sig i grunden positiv till att enskilda i vissa fall ska kunna få ersättning för ombud i förvaltningsprocessen och på så sätt dels göra svensk lag mer förenlig med internationella åtaganden, dels undvika att den enskilde behöver föra en separat process med stöd av reglerna i skadeståndslagen för att få befogade kostnader ersatta.

Grundskoleförvaltningen vill lyfta att kostnadseffekterna för kommunerna framstår som mycket svåröverskådliga. När man i utredningen refererar till de kostnadspositiva konsekvenserna för det allmänna som förslaget kan få framstår de positiva effekterna enbart som något som kommer att kunna ses inom statliga verksamheter. Då kommunal verksamhet hanterar en stor mängd människonära ärenden behöver det

göras vissa överväganden vad gäller tilldelning av resurser, så att den slutliga kostnaden inte främst belastar kommunerna.

Det är svårt att med större säkerhet förutse hur den nya lagen kan komma att tillämpas. Mot bakgrund av de kriterier som anges i utredningen kan det dock antas att tillämpligheten på mål där grundskolenämnden är part är mycket begränsad. Grundskolenämnden fattar sällan sådana beslut som är av den komplexa karaktär eller av den ekonomiska eller existentiella betydelse som avses.

Då bedömningen till stor del lämnas över till rättstillämpningen är det emellertid mycket svårt att förutse hur tillämpningen kommer att se ut i praktiken. Man kan under alla omständigheter förvänta sig att lagändringen ökar benägenheten hos enskilda parter att anlita ombud i förvaltningsmål, vilket även utredningen lyfter. Detta kommer leda till att frågan om kostnadsanspråk för ombud allt oftare blir aktuell i förvaltningsprocessen, och detta även i processer där grundskolenämnden är part.

Stadskontorets bedömning

Stadskontoret välkomnar utredningens intentioner att stärka enskildas rättigheter genom att införa utökade möjligheter till rättshjälp och ersättning för rättegångskostnader. Det är positivt att offentliganställda tjänstemäns processuella rättigheter stärks. Stadskontoret har inga synpunkter på förslagen rörande inkomstgräns och avgifter men har vissa synpunkter gällande de ekonomiska konsekvenserna.

En särskild kostnadsregel för vissa offentliganställda

Stadskontoret ser positivt på förslaget att offentliganställda tjänstemäns processuella rättigheter stärks i mål om skadestånd på grund av våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman eller förolämpning mot tjänsteman så att en tjänsteman som har förlorat målet eller återkallat sin talan inte förpliktas att ersätta motpartens rättegångskostnad. Kommunala tjänstemän utsätts i hög grad för brott riktade mot deras person och i linje med vad utredningen framhåller så är det rimligt att de inte ska behöva betala för motpartens kostnader i samband med en rättegång.

Rättegångskostnader i förvaltningsprocessen och i domstolsärenden

Stadskontoret konstaterar att kommunen i hög grad berörs av lagförslagen som rör förvaltningsdomstol och i mindre utsträckning av lagförslagen som rör allmän domstol. I likhet med vad grundskoleförvaltningen har anfört ställer sig stadskontoret i grunden positivt till att enskilda i vissa fall ska kunna få ersättning för kostnader för ombud i förvaltningsprocessen och på så sätt dels göra svensk lag mer förenlig med

internationella åtaganden, dels undvika att den enskilde behöver föra en separat process med stöd av reglerna i skadeståndslagen för att få befogade kostnader ersatta.

Stadskontoret finner i likhet med grundskolenämnden och av vad som framgår av utredningen att mycket talar för att lagändringen kommer att öka benägenheten hos enskilda parter att anlita ombud i förvaltningsmål. Detta kommer leda till att frågan om kostnadsanspråk för ombud allt oftare blir aktuell i förvaltningsprocessen, och detta även i processer där kommunen är part.

Stadskontoret instämmer i utredningens slutsatser att kostnadseffekterna för kommunerna framstår som mycket svåröverskådliga. Stadskontoret anser dock att det är en brist i utredningen och att det närmare bör tydliggöras i vilken mån kommunen påverkas i fråga om det allmännas kostnadsansvar i förvaltningsdomstol och i allmän domstol. Det hade varit önskvärt med statistik som åskådliggör måltyper och procentuell fördelning mellan kommunala och statliga myndigheter.

I likhet med vad grundskoleförvaltningen framfört vill stadskontoret framhålla att de kostnadspositiva konsekvenserna för det allmänna som förslaget lyfter enbart synes komma att kunna ses inom statliga verksamheter. Då kommunal verksamhet hanterar en stor mängd förvaltningsärenden är det enligt stadskontoret av vikt att kostnaderna följs upp och att kommunerna kompenseras i enlighet med finansieringsprincipen.

Ansvariga

Nicklas Löfström Nämndsekreterare
Jonas Rosenkvist Avdelningschef
Andreas Norbrant Stadsdirektör